

TOURETTES SYNDROM OG TIC-RELATERT TVANG

Morten Bekk

Morten Bekk er psykologspesialist og har arbeidet ved Regional kompetanse-tjeneste for autisme, ADHD, Tourettes syndrom og narkolepsi, Helse Sør-Øst siden 2010. Tidligere arbeidet han i Psykisk Helsevern for voksne.

Av: Psykologspesialist Morten Bekk

Tvangslidelse (Obsessive Compulsive Disorder; OCD) og tvangssymptomer (Obsessive Compulsive Symptoms; OCS) er hyppig hos mennesker med Tourettes syndrom. Studier viser at opp til 60 % av dem som har Tourettes syndrom også har tvangslidelse eller tvangssymptomer, mens opp til 30 % av dem som har en tvangslidelse også har tics. Dette er vanligst hos menn som har en debut av tvang i barndommen. (Cavanna, 2018; Vries F.E. et al, 2016).

Tvangslidelse er kjennetegnet av tilbakevendende tvangstanker og tvangshandlinger eller en kombinasjon av disse. Tvangstanker er uønskede tanker, innskytelser eller forestillingsbilder som oppleves som påtrengende, ubehagelige og skremmende. En opplever ikke å ha kontroll over tankene. Tvangshandlinger er handlinger eller ritualer som utføres for å forhindre at noe uønsket eller katastrofalt skal skje. Tvangshandlingene utføres for å redusere eller unngå angst forbundet med tvangstankene.

Det kan være vanskelig å skille mellom tics og tvang. Sammensatte tics kan likne på tvangshandlinger. Weidle (2018) beskriver en praktisk tilnærming for å skille, - «dersom den gjentatte bevegelsen eller handlingen forekommer relativt sjelden, og man har mange andre tvangstanker og handlinger, men få eller ingen andre tics, er det mest sannsynlig en tvangshandling. Dersom det er mange andre tics, men få tvangshandlinger er det rimelig å vurdere handlingen som tics».

Noen former for tvang har blitt knyttet til Tourettes syndrom eller kroniske tics. Typiske tvangssymptomer hos personer med Tourettes syndrom er behov for symmetri eller symmetrisøking, berøring, ordning og telling,

og som blir gjentatt til det oppleves rett («just right») eller ferdigstilt. Hos personer med tvangslidelse uten tics er derimot engstelse for bakterier, skitt og smitte, tvangsmessig vasking og vaskeritualer, og angst for katastrofale hendelser mer typisk. Her utføres tvangshandlingen for å redusere angst for at noe forferdelig skal skje. Slike ulikheter mellom tvangssymptomer ved Tourettes syndrom og «bare tvang», har reist spørsmål om det er ulike undergrupper av tvangslidelse og som kan ha ulike årsaker. (Cavanna, 2018; Conelea et al, 2014; Sookman, 2016; Vries F.E et al, 2016). I den amerikanske diagnosemanualen, DSM-5, som i Norge primært er brukt i forskning, er det ved diagnosen Tvangslidelse beskrevet en separat undergruppe kalt tic-relatert tvang (OCD – spesifisert tic relatert), og som er antatt å være tilstede hos ca. 10-40 % hos dem med tvang fra barnealder. Diagnosen tic-relatert tvang krever at personer har tics eller hatt en tidligere historie med tics. Forhold beskrevet som karakteristisk ved tic-relatert tvang er: ofte til stede hos menn, høy sannsynlighet for familiær forekomst av tics, tidlig debutalder av tvangssymptomer, ofte tidlig sansemessig overfølsomhet, og forekommer ofte sammen med ADHD eller lære-

vansker. Tic-relatert tvang er som regel utløst av at det «må føles rett» eller man «bare må gjøre det» («just right fenomener»), og tvangshandlingen gjentas til den oppleves rett eller ferdigstilt. (DSM 5; Gomes de Alvarenga et al, 2012; do Rosario-Campos et al, 2005; Anholt GE et al, 2010; Vries F.E et al, 2016).

Studier har vist en sammenheng mellom Tourettes syndrom og tvangslidelse, blant annet er det vist at tvang er hyppigere hos slektninger av personer med Tourettes syndrom. Dette styrker antakelsen om til dels felles underliggende årsak til tics og tvang. (Robertson, 2015; Peterson et al, 2001). Det har blitt argumentert for at tics og tvang kan ha felles genetisk sårbarhet, men at forskjellen mellom tic-relatert tvang og «bare tvang» kan ha sammenheng med ellers ulike nevrologiske sykdomsmekanismer. (Cavanna, 2018; Eddy & Cavanna, 2014).

Med hensyn til behandling av tic-relatert tvang, er det blitt framholdt at det kan kreve en større tilrettelegging av Eksponering med responsprevensjon (ERP), som er den behandlingen en vanligvis bruker i behandling av tvangslidelse. Slike tilrettelegginger kan være flere og lengre eksponeringsøvelser samt arbeide med å øke toleranse for ubehag, for

eksempel ved bruk av avslapningsøvelser og forestillingsbilder. (Mansueto & Keuler, 2005)

Litteraturliste

- Anholt GE et al, 2010. *Autism and ADHD symptoms in patients with ODC: Are they associated with specific OC symptom dimensions or OC symptom severity?* J Autism Dev Disord.
- Cavanna, AE, 2018. *Gilles de la Tourette syndrome as a paradigmatic neuropsychiatric disorder.* CNS Spectrums.
- Conelea, CA et al, 2014. *Tic-Related Obsessive-Compulsive Disorder (OCD): Phenomenology and Treatment Outcome in the Pediatric OCD Treatment Study II.* J. Am Acad Child Adolesc Psychiatry
- do Rosario-Campos et al, 2005. *A family study of early onset obsessive-compulsive disorder.* Am J Med Genet & Neuropsychiatr Genet.
- DSM 5. *Diagnostic and statistical manual of mental disorders.* Fifth Edition. American Psychiatric Association. 2013
- Gomes de Alvarenga et al, 2012. *Clinical features of tic-related obsessive-compulsive disorder: Results from a large multicenter study.* CNS Spectrums.
- Mansueto CS & Keuler DJ, 2005. *Tic or Compulsion? Behavior modification.*
- Sookman, D. 2016. *Specialized Cognitive Behavior Therapy for Obsessive Compulsive Disorder.* Routledge
- Vries, F.e et al, 2016. *Tic-Related versus Tic-Free Obsessive-compulsive Disorder: Clinical Picture and 2-Year Natural Course.* J Clin Psychiatry.
- Weidle, B 2018. *Hva er tics og hva er tvang?* 2-Rette 2/2016
-

